

הוא זה שאמר שיש חובה לצאת ידי מצות הקפה?!

ותמהה הגמרא: כיצד זה שאל רבי יוחנן "מי אמרה"?

הא איהו, רבי יוחנן עצמו, אמר זאת.

דאמר רבי אפי אמר רבי יוחנן משום רבי נחוניא איש בקעת בית חורתן: עשר נטיעות, ערבה, וניסוך המים — הלכה למשה מסיני הן?!

אלא, מבארת הגמרא, שכך שאל רבי יוחנן: מי אמרה להלכה זו שמצות הערבה היא בנטילה, שחייבים כל הכהנים לצאת ידי חובת נטילתה, עד שהיו הכהנים בעלי המומים צריכים להדחק ולהקיף את המזבח גם בשטח שבין האולם למזבח.

דלמא בזקיפה על יד המזבח היא, ודי בכהן אחד שיעשה זאת?!

ועוד: מי אמרה שהיא נעשית אפילו בכהנים בעלי מומין, דלמא רק בתמימים?!

אתמר: רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי נחלקו במקור ההלכה של ערבה:

חד אמר: מצות ערבה היא "יסוד נביאים". שחייבו הנביאים האחרונים, חגי זכריה ומלאכי, לקיים את מצות הערבה כתקנה מחייבת.

וחד אמר: מנהג נביאים היא, שהנהיגו את העם לנהוג בה בתורת מנהג, ולא התקינו אותה כתקנה מחויבת.⁽¹⁾

ומוכיחה הגמרא: תסתיים יש לך להוכיח דרבי יוחנן הוא דאמר "יסוד נביאים" היא.

דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: ערבה — יסוד נביאים הוא.

ומסקינן: תסתיים.

אמר ליה רבי זירא לרבי אבהו: מי וכי אמר רבי יוחנן הכי שערבה היא רק יסוד נביאים, ותו לא?!

והאמר רבי יוחנן משום רבי נחוניא איש בקעת בית חורתן: עשר נטיעות, ערבה, וניסוך המים — הלכה למשה מסיני הן!

ולא ענה רבי אבהו לרבי זירא מיד, אלא "אשתומם כשעה חדא" [כלשון הכתוב בדניאל ד]:

ולאחר השתוממותו, ענהו רבי אבהו לרבי זירא, ואמר: אכן אמר רבי יוחנן שהלכה למשה מסיני הן.

ומה שאמרתי בשם רבי יוחנן שיסוד נביאים הן, כך היתה כוונתו של רבי יוחנן לומר:

בגלות בבל שכחום לגמרי [את ההלכות

1. לפי רש"י הנהיגו את העם אך לא תקנו להם. ואילו הריטב"א כתב שגם לא הנהיגו את העם, אלא שרק הנביאים נהגו כך, והעם החל מעצמו לנהוג כמותם.

לפי הרמב"ם יש דין "לא תסור" גם על מנהג,

ומה שלא מברכים על הערבה, הוא משום שכך העמידו חכמים את מנהג ערבה, שיהגו בה בתורת מנהג גרידא, ולא בתור מנהג מחויב, ולכן אין לברך עליה. [הגרי"ז].